

Landmandsmødet i Kjøbenhavn 1869.

I.

Med store Forventninger imødesaaes dette Møde; de store Hjælpe midler, som Mødestedet nødvendigvis maatte kunne stille til Raadighed, baade hvad Arbejds kræfter og Lokalteter angik, Mødestedets fortrinlige Beliggenhed med de lette Kommunikationsmidler til alle Sider, de store Forberedelser, som man vidste, at de dygtigste Landmænd, Forstmænd, Fabrikanter o. lg. saavel i Danmark som i Sverig i længere Tid havde været beskæftigede med for at kunne give Møde i Udstillingerne paa en dem værdig Maade, — alt dette havde fremkaldt Forventninger hos de Tusinder, der i den første Uge af Juli stenede mod Kjøbenhavn, som det aabenbart ikke var let at fyldestgjøre. Naar dette ikke desto mindre nogenlunde skete, da maa en væsentlig Grund hertil søges i, at enhver Deltager i Mødet fik et stærkt Indtryk af, at der fra de Ledendes Side ikke var sparet paa Arbejde og Bestræbelser for at gøre Mødet saa godt som mulig, og at man derfor, om end i enkelte Øjeblikke misstemte, dog i sin Helhed oversaa de Mangler og Misgreb, som dette Møde naturligvis ligesaa lidt som andre af lignende Art kunde undgaa.

Enkelte Hovedprinciper ved Mødets Ordning og et foreløbigt Valg af Komite og Dommere vare behandlede ved Delegeretmødet paa Landbohøjskolen d. 12—13de Juni 1868 *).

*) See Tidsskrift for Landøkonomi 2. Bind Side 392.

Efterat Komiteen havde suppleret sig og var kommet til at bestaa af Gehejmekonferentsraad Bræstrup (Formand), Lehnsgreve Holstein (Præsident), Kammerherre Sehestedt=Zuul (Vicepræsident), Kammerraad Andersen, Etatsraad Carse, Kammerherre Eide, Proprietær Holm (Verkenfelt), Professor Førgensen, Tømmermester Kanfer, Lehnsgreve Moltke, Gaardejer Knud Pedersen (Kværkeby), Kammerherre E. Rosenørn, Forstraad Rothe, Etatsraad Tesdorpf og Lehnsharoon Zütphen=Adeler og senere, efterat Kammerherre Rosenørn var indtraadt, tillige af Etatsraad Hummel, samt efter at den havde valgt Bureauchef Dessau til Sekretær for Forsamlingen, udsendtes den endelige Plan for Forsamlingens Virksomhed.

Tirsdagen d. 6te Juli aabnedes Mødet i Folkethingsalen, idet Gehejmekonferentsraad Bræstrup paa Komiteens Vegne bød Medlemmerne velkomne og afgav en kortelig Beretning om de forberedende Arbejder til Mødet, af hvilken Beretning der som noget Nyt for dette Møde fremgik, at Komiteen havde deelt sig i 5 Subkomiteer, der hver for sig havde overtaget Ordningen af en af Udstillingerne, efter først at være blevne supplerede ved Tilfaldelser af andre fagkyndige Mænd. Derpaa bad han den ved Delegeretforsamlingen valgte Præsident, Lehnsgreve Holstein at overtage Ledelsen af det 11te danske Landmandsmøde. Efterat denne havde udtalt Ønsket om, at det maatte være et godt Barsef for Mødet, at det begyndte den 6te Juli, der staaer som en uforglemmelig Mærkedag i den danske Historie om en raff, kraftig og dygtig Handling, paabegyndtes Forhandlingerne.

Nedenfor findes et Referat af Forhandlingerne og udførlige Beretninger om Udstillingerne ved Mødet; her skulle vi blot give en almindelig Oversigt over Mødet og dets enkelte Hoveddele.

Mødet var langt talrigere besøgt end noget tidligere Landmandsmøde. Medlemsstallet løb ifølge velvillig Meddelelse fra Forsamlingens Sekretær op til 4348*). Af disse vare

*) Ved Mødet i Randers (1845) var der 332 Medlemmer, i Odense (1846) 626 M., i Aarhus (1847) 467 M., Kjøbenhavn (1852) 1242

839 fra Kjøbenhavn, 982 fra Sjælland med tilliggende Der, 116 fra Bornholm, 188 fra Lolland-Falster, 337 fra Fyen og tilliggende Der, 1495 fra Thyland (deraf 693 fra Aarhus Stift), 93 fra Sønderjylland, 254 fra Sverig, 27 fra Norge, 5 fra England og 12 fra det øvrige Udland. Med Hensyn til Livsstilling vare 1673 Gaardejere (heraf 924 saakaldte „mindre Gaardejere“), 355 Forpagtere, 308 Godsinspektører, Forvaltere og Mejeribestyrere, 88 Forstmænd og Gartnere, 61 Veterinærer, 132 Landbrugselever, 349 Fabrikanter og Haandværkere, 413 Handlende, 416 Videnskabsmænd, Embedsmænd, Landinspektører o. l., og 553 som ikke kunde henføres til nogen af de ovennævnte Klasser.

Forhandlingerne. I Modsatning til tidligere Møder, hvor en stor Mængde Spørgsmaal vare fremsatte til Drøftelse, var der denne Gang for hele Mødet kun opstillet 4 vigtige Spørgsmaal, og denne Forandring maa ansees for meget heldig. Derimod havde Komiteen formaaet nogle af Landets dygtigste Videnskabsmænd til hver Dag at holde et Foredrag dels i Folkethingsalen dels paa Landbohøjskolen. Disse Foredrag holdtes om Onsdagen af Etatsraad Bendz „Om Organisationen som Udtryk af Livet“; om Torsdagen af Professor Johnstrup „Over Forbundsforholdene i Danmark og Sverig“; om Fredagen af Lektor Støckfleth „Om Benspæt“, og af Grosserer R. Puggaard „Om Høsttidens Indflydelse paa Handelsværdien af Vng og om Danmarks Exportforretning i Almindelighed“; og om Lørdagen af Professor Stenstrup „Om Lørvemosernes Bidrag til Kundskab om Landets forhistoriske Natur og Kultur“. Som man seer vare enkelte af disse Foredrag af mere Almeninteresse end af direkte landøkonomisk Betydning, hvilket maa ansees for meget heldigt, da man, naar man saa stærkt og indtrængende paavirkes af de rent landøkonomiske Spørgsmaal som under et Landmandsmøde, særlig

M., Flensborg (1854) 422 M., Aalborg (1856) 1042 M., Haderslev (1859) 430 M., Horsens (1861) 940 M., Odense (1863) 1252 M. og Aarhus (1866) 1909 M.

trænger til at forfriskes ved at komme over i andre Forestillingskredse. Et Savn var det dog, at der ikke var truffet Foranstaltninger til ved separate Møder at tilfredsstille enkelte Faginteresser; det vilde saaledes have været ønskeligt, om Lejligheden, da saa mange Forstmænd vare samlede, var bleven benyttet til i et separat Møde at drøfte et enkelt eller et Par af de mest brændende Skovspørgsmaal. — Her i Tidsskriftet ville ikke alle de nævnte Foredrag blive gjengivne, men kun dem der ere af direkte landøkonomisk Interesse. Diskussionerne og Grosserer Puggaards Foredrag ville findes meddelte i dette Hefte, hvorimod Professor Johnstrups høist interessante Foredrag, som den ærede Forfatter har lovet at meddele noget udførligere til Tidsskriftet end det blev holdt, først vil blive meddelt som en særlig Afhandling i et af de følgende Hefter.

Efter Foredragene paa Landbohøjskolen, Onsdag og Fredag, blev Lejligheden benyttet til at besee denne Skoles store og smukke Samlinger, Haverne og Forsøgsmarken, hvor alle Forsøg, tillige begunstigede af et heldigt Vejr, viste sig udmærket smukke, og det hele Skoleanlæg havde aabenbart gjort et godt Indtryk paa mange af dem, der tidligere havde stillet sig fremmed eller endog fjendst ligeoverfor Skolen. Naar man mindes, at det var ved det sidste Landmandsmøde i Kjøbenhavn 1852, at Kampen stod mellem en Landbrugsskole i Lighed med den nærværende og en Skole i Forbindelse med et stort Agerbrug, og man nu ved dette Møde, 17 Aar efter, tildels som Frugt af hine Forhandlinger, træffer en saa stor, med saa udmærkede Lærerkrafter og Hjælpebidler udrustet Skole, da er ogsaa dette et af de Momenter, der vise hen paa den glædelige Bægt, der er i det danske Agerbrug.

Til Udstillingerne havde Komiteen været saa heldig at erholde Gothersgadens store Exercerhus, den høstliggende Exercerplads og Rosenborg Have samt Dele af den kongelige Have ved Rosenborg. Herved opnaaedes de meget væsentlige Fordele, at alle Udstillingerne kunde være samlede ved Siden af hinanden, og at de bleve saa let tilgængelige for Medlemmerne

og Befolkningen i Kjøbenhavn som mulig, ligesom ogsaa den smukke og stuygefulde Rosenborg Have gav Lejlighed til en behagelig og forfriskende Afvevling i den i Længden trættende og anstrængende Bestuen og Undersøgelse af de udstillede Gjenstande. Vel kunde det ikke undgaaes, at enkelte af Udstillingerne ikke kunde blive saa koncentrerede, som det under andre Omstændigheder vilde været muligt, men paa den anden Side vare Lokaliteterne særlig gunstige for flere andre af Udstillingerne.

Blandt Udstillingerne var Hovedvægten lagt paa Dyrskuet. Det var første Gang, at dette varede hele Mødet med Undtagelse af den sidste Dag. Naar man mindes, hvor alt for knap Tiden til en Undersøgelse af Dyrene havde været tilmaalt ved de tidligere Møder, hvilket maatte føles saameget stærkere, efterhaanden som Deltagelsen i Dyrskuerne blev større og større, kan man ikke noksom takke Komiteen, fordi den ej veg tilbage for de meget betydelige Udgifter, der vare forbundne med et slikt permanent Dyrskue, idet der forlangtes bedækkede Skure og Stalde til Dyrene. Omtrent 950 løbende Allen Skure vare byggede for at modtage det indenlandske Kvæg, over 650 Allen til Hestene, over 400 Allen til fremmed Kvæg og desuden en stor Mængde Smaa-skure til Faar og Svin. Desuden var der umiddelbart ved Skurene en Ridebane paa 100 Allens Lvermaal til at røre Hestene og vise Dyrene i Bevægelse. Kraftprøven, der mere og mere voxer fast som et Led af Bedømmelsen af Hestene, foretoges paa en stor dertil indrettet Plads paa Nørrefælled. Dyrskuet var her første Gang internationalt, og indesluttede ligesom forrige Gang en Hovedafdeling for „Fede Dyr til Slagtning“, hvortil der efter den ved Englands-handelen vakte Interesse for en rationel Fodning maa siges at være god Grund; — selv enkelte af vore provinssielle Selskaber, f. Ex. Randers Amtshusholdnings-selskab, havde ogsaa ifjor optaget dette som en Afdeling i sin Dyrskueplan. Hvad iøvrigt Bedømmelsen angaaer, skulle vi henvise til nedenstaaende Afhandling af Professor Prof. ch.

Redskabsudstillingen var ikke stærkt besøgt, ej en gang saa mange Nummere som ved Aarhusmødet vare mældte; dog fandtes der et ret godt Udvalg af de Redskaber, som vore indenlandste Fabrikker levere; ogsaa af engelske og amerikanske Redskaber fandtes der en Del, men det vilde dog have været ønskeligt, ikke mindre for vore Fabrikanters end for Landmændenes Skyld, om der havde været en større Samling af de fortrinlige Redskaber, der nu staa til den engelske Landmands Raadighed, thi om end mange af dem paa Grund af deres høje Pris og ofte tillige den store Hestekraft, som de fordrer, ikke direkte passe for vore Forhold, saa indeholde de dog saa meget fortrinligt og rigtigt, som vi maa ønske benyttet ved de her fabrikerede Redskaber. Som et mere føleligt Savn fremtraadte imidlertid den ringe Deltagelse fra de svenske Fabrikanters Side; det er uforstaaeligt, at de ikke i langt større Maalestok benyttede Lejligheden til at gjøre de danske Landmænd kjendte med deres af fortrinligt Materiale forarbejdede, og for svenske og vore Forhold i Reglen velafpassede Kopier af de gode engelske Redskaber; der kan ingen Tvivl være om, at Sverig kan gjøre Indførelsen af engelske Redskaber her i Landet temmelig overflødig; selv i Nordtyskland have de svenske Redskaber jo i de sidste Aar begyndt at trænge Brugen af de dyrere og mindre vel passende engelske Redskaber tilbage, ja endog i selve England mødte ifjor nogle saa svenske Redskaber paa Landmandsmødet til Konkurrence med de engelske Modeller.

Redskaberne vare, saavidt Udstillingspladsen tillod det, ordnede efter Art, ej efter Fabrikanterne, men flere af disse udtalte bestemt Ønsket om, at den hidstnævnte Opstillingsmaade for Fremtiden maatte blive brugt. Kun da kan man vente, at de mere end hidtil selv personlig ville give Møde ved deres Udstillingsgjenstande; — nu var det ofte vanskeligt eller endog umuligt at træffe Fabrikanten, og mangen Handel, som ellers vilde blevet afluttet, blev derved forhindret; — at der havest et Kontor, hvor en Forretningsfører er givet Fuldmagt til at afslutte Handel om de udstillede Redskaber, afhjælper kun meget betinget dette Savn.

Angaaende Bedømmelsen af Redskaberne og Redstabsprøverne skulle vi indskrænke os til at henvise til den af Dommerkomiteen afgivne Betænkning derom, der vil blive meddelt i næste Hefte; Erfaringerne fra dette Møde ville forhaabentlig bidrage til, at den uheldige Maade, hvorpaa Prøverne hidtil have været ordnede, for Fremtiden forandres.

Som et Supplement til Redstabsudstillingen var der af Komiteen fremskaffet et af Howards Damppløjningsapparater, der under almindelig Deltagelse og Tilfredshed hver Dag arbejdede særdeles godt paa Nørrefælled, hvor den haarde, tørre Grønsvar særlig gav den Lejlighed til at vise en af sine Hoveddyder, nemlig at kunne bryde Jorden, naar man paa Grund af Jordens Fasthed er forhindret i at kunne gjøre det med Hesteredskaber.

De øvrige Udstillinger af Korn- og Frøvarer, Mejeri- og Skovbrugsprodukter vare dels særdeles righoldige, dels meget smukt opstillede, og de bleve derfor besøgte med en Interesse og Glæde, som næppe nogenfinde tidligere ere blevne disse Dele af et Landmandsmødes Omraade til Del. Angaaende Skovbrugsudstillingen vil der blive meddelt en Beretning af Forstkandidat Vütken i næste Hefte.

Der fandtes ogsaa en Udstilling af Haveprodukter. Aarstiden for en saadan var paa en Maade ugunstig, eftersom det ikke var muligt at gjøre det til en Udstilling af haveøkonomiske Produkter; Vægten blev derfor som naturligt var lagt paa Sirplanter. Foruden det ligefrem fagmæssige Udbytte, der kunde drages af de her udstillede Sager, var det umis kjendeligt, at den ualmindelig smukke og smagfulde Maade, hvorpaa det Hele var ordnet, og hvorved alle de mange Enkeltheder, Blomster, Frugter, Akvarier, Springvand og Springvandsfigurer, Tegninger og Modeller samledes til et smukt harmonisk Hele, ikke undlod at virke velgjørende og forfriskende ogsaa paa de ikke sagkyndige Besøgende, og samtidig med at Udstillingen derved heldig hævede Lystgartneriets berettigede Betydning, viste den ogsaa i mange af sine smaa Grupper,

hvormeget der i Virkeligheden kan bringes ud af forholdsvis Lidt, naar blot Sands for og Smag og Kjærlighed til Sagen ere tilstede. Slotsgartner L. Rothe meddeler i næste Hefte en Beretning om denne Udstilling.

Foruden de her nævnte Udstillinger, var der givet Forsamlingens Medlemmer daglig Lejlighed til at besøge de fleste af de offentlige Samlinger og Musæer. Den Udflugt til Mødestedets Omegn, hvortil altid en Eftermiddag offres ved vore Landmandsmøder, savnedes heller ikke denne Gang; dels i Kjøbenhavn, dels ved Stationerne langs Nordbanen mødte Egnens Beboere med Vogne, og i et smukt Vejr foretoges Kjøretoure i forskellige Retninger, men alle med Klampenborg til Endestation. Skjøndt Ordningen heraf paa flere Punkter var uheldig, vil dog sikkert ogsaa disse Udflugter have efterladt et venligt Minde hos de Fremmede baade om Egnens Skjønhed og Beboernes Smødekommene. Torsdag Aften vare alle Dommerne og Komitemedlemmerne indbudne til Hs. Maj. Kongen. Om Onsdagen samledes en talrig Kreds af Landhusholdningssekskabets Medlemmer for ved en Festmiddag at højtideligholde dets hundredaarige Jubilæum. Mødet sluttedes om Lørdagen med et stort Festmaal i Kasino.

Det er indlysende, at det ovenfor nævnte Apparat var saa omfangsrigt og betydeligt, at det end ikke var muligt for Noget nogenlunde at blive kjendt med eller at tage Del i det Hele. Men det er jo da heller ikke Hensigten, og det er kun Misforstand, der kan bringe Folk til at beklage sig over, at de ikke have seet alt, istedetfor at glæde sig over hvad de have seet. Ligeledes ligger det i Sagens Natur, at naar et Møde bliver saa talrigt, som det her omtalte, og tilmed afholdes i en By, hvor for de Flestes Bedkommende dels Forretninger dels Besøg drage Medlemmerne ad forskellige Veje, da bliver det umuligt at opretholde det Sammenhold eller saaledes at tage sig af den Enkelte, som det har været muligt ved Møderne i de mindre Byer; — med andre Ord, Mødet maa nødvendigvis tabe noget af sit selskabelige Præg.

Smidlertid hørtes der almindelig en Klage, som ikke bør lades uomtalt, fordi den, om endog tilstede ved tidligere Møder, ved dette fremtraadte saa tydelig og greb paa mange Maader saa uheldig ind, at den for Fremtiden bestemt bør søges undgaaet, og det er Klagen over Bureauets Organisation. Allerede i Aarhus var det dervedende Bureaulokale altfor lille, men her var det saa indskrænket og saa uheldigt, at de allerfleste følte Ulemperne deraf; ikke blot var der en Trængsel i Bureauets Omgivelser, der ligefrem gjorde det farligt for svage og ældre Folk at vove sig ind i den, men desuden spildtes megen Tid for Medlemmerne, der netop med Rette betragte Tiden under et Landmandsmøde, som særlig vigtig og kostbar. Og for Mødet selv er den Uorden, som en saadan Trængsel afstedkommer, altid kostbar. Men ikke blot var Sokalet slet, ogsaa Administrationen var noget mangelfuld; det var f. Ex. umuligt at faae nogen Oplysning om de tilstedeværende Medlemmers Bopæl i Byen, saa man var forhindret i ad denne Vej at søge en eller anden, man tilfældig havde faaet at vide at være tilstede; ved de sidste Møder har der dog daglig været Lister at faae over de indmeldte Medlemmer, og intetsteds havde slikt været ønskeligere end i Kjøbenhavn, hvor det var langt vanskeligere at finde den Enkelte. Endelig var det uheldigt, at Hovedsekretæren saa sjældent var at træffe i Bureauet, og han bør dog ikke være andre Steder end netop der; hans Nærværelse ved Præmieuddelinger, Kraftprøven, Diskussionerne, Festsmaaltiderne osv. kan udfyldes af en anden; at det er nødvendigt for Præsidenten stadig at have en Mand, en Adjudant, hos sig, der er inde i Sagerne og kan gaa ham til Haande, forstaa vi let, men til den Post er Hovedsekretæren en for vigtig Personlighed. Det er nemlig aldeles umuligt, at Virksomheden af et saa stort og mangesidigt Møde kan gaa blot nogenlunde uden Forstyrrelser eller Misgreb, naar ikke alle Traadene ere samlede i een Haand, saaledes at ingen Ordre af nogen Betydning kan gives eller iværksættes uden igjennem denne Mand; at det maa